

KRONIKA

Rejioeri buruz liburu berri bi

Frantzia izan da jacobinismoaren aberria. Jacobinismoak zentralismoa esan nahi du. Estaduaren antolaketa moduaz iritzi sakon bat daramaki bere baitan zentralismoak. Sozialismoarekin batera estaduaren eginkizuna gehiegi indartu da, zoritxarrean behar bada, estaduak kapitalista ta burokraten atzaparretatik iges egin ez duanean batez ere.

Gutxi badira ere, asiak dira Frantzia'n sozialista diran pentsalari ta politikagilleak sozialismoaren, eta horretxegatik estaduaren, eginkizunak berpentsatzen. Rejioaren prolematikak zer-ikusit ta relazio aundiegia du horrekin, berpentsatze horren eboluzioan ez azaltzeko. Hori da bi liburu hauetan gertatzen dana.

Bi liburu auek erabat inportanteak dira guretzat. Batetik, zentralismoaren arazoak zenbaiterañio ikuitzen gaituzten ez dago esan beharrik eta Frantzia'ko ezkertiar eta jacobinistak asmatua danez, hauen pentsalariak diotena interes aundienekoa da guretzat. Bestetik, bi liburu hoietan Frantzia'ko rejioen izaera ta izatea aztertu eta astintzen den ezkerero, hoi-en artean Euskal Herria'ren zati bat arkitzen da. Horrekin dana esana dago.

Lehendabiziko liburua frantzes batek egifia da. Frantzia kriterio bezela artuta, Frantzia berpentsatu behar delako egin behar dela erreboluzio rejionalista dio. Frantzia kontratu kolektibu batek definitua omen dago. Hori 1789'gnekoko erreboluzioan egindakoa da. Esaten duanez, nazio baten definizioa bi mailletan egin ditekete. Lehendabiziko mailla, primitiboa, et'hniarena da. Bigarrena, aurrerratuagoa, politikoa. Frantzia bigarren maillakoa da. Hori da egilleak bere inbestigazioari jarri dion muga, bere baitan pentsatzen baiditu guztiak Argi-ago ikusten da hori rejioak dakarkiten prolematikaren aurrean

LIBURUAK

LA RÉVOLUTION RÉGIONALISTE, Robert Lafont'ek, Gallimard'en, Idées bilduman 123'gn. alea, Paris'en 1967'gn.

LA GAUCHE ET LES REGIONS, Michel Philipponneau'k, Calmann-Lévy etxean, Paris'en 1967'gn.

planteatzen diran posturen klasifikazioa egiten duanean. Mutur batean estatuaren burokrazia ofiziala jartzen du: hauek honelako estatuak egindako gaitzak ezagutzen dituzte. Erru hoiiek estali ta gutxitzeko bakarrik egiten dute lana, ez estructures ta moldeak aldatzeko. Hauen lana goitik beherakoa da, erreformista ta paternalista da une berdinean. Beste muturrean "abertzaletasun probintzianoak" (nationalismes provinciaux) jartzen ditu. Hauek Frantzia'ren izatea atakatzten dute. Egillearentzat, estatu ofizialaren gaitz ta jokatzeko zitelen ondorenak dira. Hauek indartzen diran neurrian aunditzen dira abertzaletasun probintzianoak. Irugarrengez federalistak daude. Hauen ztat rejiokak demokrazia zuten pensamentuan dute tokirik egokiena. Demokrazia behetik gora dijoana da. Indibiduotik estaturaino bidean rejiokak arkitzen dira. Ta azkenik rejiionalista ezkertiarak. Hauen ztat ere demokrazia ta sozialismoa derrigorrean rejiotik pasatzen dira.

Rejiionalista ezkertiarra bezela idatzi du egilleak liburu hau. Frantzia, bere iritzian, Erreboluzioan egindako kontratu batetik jaio da nazio bezela. Ta ez du nazio hori ikuitu nahi bere izatean. Halare kontratu batetik jaioa denezkeroz parte artu zutenen artetik batzuk desegin nahi izatea ametitzen du. Ta hortarako eskubidea dutela aitortu ere bai. Baiñan ez du posibilidaderik ikusten Herri hoientzat Frantzia'n besterik.

Benetako Erreboluzioa egin zuten konbenzionalak pentsatu zuten Frantzia ez da gaurko Frantzia zentralista amorratua. Zekarkiten demokrazia Frantzia'ren lurralde guztietan ezarri ahal izateko aginte ta indar guztiak leku ta zentro batean bildu beharrean arkitu ziran. Konserbadore ta reaktionarioak, ordea, bereala konturatu ziran zentralismoa zela mediorik egokiena Herriarengandik zetorren demokrazia ta sozialismo eskeari mugak jartzeko. Hortarako ideietan konfusio bat zabaldu zuten. Zentralismoa ta nazioaren izatea bat dirala. Ta lehendabizikoari frentze egitea bigarrenaren kontra joatea zela.

Frantzia'n rejiionalismo bat beti izan da baiñan eskubi aldeko usaiarekin. Eskubitarrak, gainera, rejiionalismoaren indarra bereganatzeko saiatu izan dira.

Gaur egunean rejiokaren prolematika bizi bizian azaltzen da. Erdi azitako rejiok izateak (subdesarrollatutakoa esan nahi dut) egin du hori. Gaitz hori kapitalismotik dator: honek industriaren eta nekazaritzaren industrietazaren garaiean ez ditu kontuan artzen leku batean oinarritutako jendeen interesak, produtibidadearenak eta konkurrentziarenak bakarrik. Estatu zentralista da, ordea, arkitu ditekene okeerrena auzi hori konpontzeko: estatu horren barruan kapitalismoaren

ordenarik ezak askatasun osoa du, protezionismoa estadu guztiaren maillan bakarrik pentsatzen delako ta ez rejio bakoitzarenean. Rejio baten atzerapenak, gaifera, ez du estadu guztiaren barruan asko esan nahi estadu guztiaren ekonomia aurrera baldin badijoa. Gaitz hоек sendatzea oso zailla da frantzesak zentralismo gogorrenean edukatuak izaterakoan hauek bere rejioaren defentsan ezin lezatekelako pentsatu. Dirudunak baldin badira bere dirua beste rejioetan inbertituko dute horrela diru gehiago irabazteko posibilidadea baldin badute. Langille ta nekazariak badira, jornalak aundiagoak diran beste alderdietara joango dira. Estaduak hortara bultzatuko ditu gaifera.

Rejio berriak ez dira erreinuaren probintziak, ezta ere Erreboluzioaren departamentuak. Hauek gaifiekzkatuak daude. 1945'gn. ondorenean azaldu ta indartu dira. Ez ofizialki, errealdadean baizik. Hortik jaiotzen da estadu kapitalistaren'zat eragozpenik aundienetakoa. Realista izan nahi baidu, honek relioaren jaiotza indartu behar du, hortan erreboluziogintza eraman lezaken guztia ittoaz ordea. Etorkizun gertu batean rejioaren eginkizun demokratikoa indartuko duen liberalismo erreformista bat etorriko dela ikusten da, **baiñan honek Estaduauren zaindaritza arriskuan jarri gabe**. Gauzak horrela gertatu ez ditezen rejioaren alde burruka egin behar da. Burruka honek burges agintaritzta ta kapitalismoaren aginte absolutua arriskuan jartzen duelako burruka hau erreboluziogintza da.

Ondorenean, egilleak rejio batzuen estudio konkretu bat egiten du. Hauek zergatik pobretuak eta atzeratuak gelditu diran. Gauza konkretuak diranez, ez ditugu aitatuکو. Bakar bakarrik Occitania'z mintzatzen dalarik diona jasoko dugu: "Obeto ikusten da nola 1907'gn. urteko mugimentua izan ziteken erreboluzioa eta ez zen izan. Erreboluzio hau **produzio** baten defentsa zen eta ez **herri** guztiarena, nahiz eta occitaniar pentsamentuaren azi batzuek zutik izan (aifñ erro-mantikoak ordea!)"

Gero, barruko kolonialismoaz mintzatzen da. 1789'gn. aurretikako gertaerak zaharregiak diralako gaurkoaz itzegingo duela dio. Konkretuan, rejio batzuetako ekonomia nola beste "atzerriko" (horrela dio egilleak) kapitalisten eskuetan erori den estudiatzen du. Ta kolonialismo hori ez dela itxurazko erreformismo batekin ezereztuko. Neokapitalismoa Afrika'n eta Asia'n nazioen askatasun politikoeekin pakean bizitzen ikusi dugu. Hori da Europa'n gertatzen dana rejioetako egiten diran plan ekonomioekin.

Gero ekonomiaren eta ethniaren artean dauden artu-emanak az-

tertzen dira. Frantzes inperialismoa ta barruko kolonialismoa ez dirala gauza berdiña ta kontzientziaz egindakoak, baiñan nazio frantzesaren historitik gertatzen diranak. Soziologiaren aldetik ethniaren alienazio kulturalaren eta rejioaren alienazio ekonomikoaren artean paralelismoa agertzen dela. Puntu berdiñ batzuek arkitu ditezkelaren rejio ekonomiko, ethniko ta historikoen artean. Rejioaren berpiztea ezin ditekela bakandu izkuntza ta kulturaren berpiztea alde batera utziaz eta ekonomia bakarrik indartuaz.

Ta azkenik rejioak Europa'ri begira estudiazten ditu. Rejioak ethnia askotakoak izan ditezke. Rejioa zeñ eta nolakoa herriak aukeratu behar du. Rejio bakoitzak bere parlamentu ta agintariak behar ditu. Hortarako sozialismoan pentsatu behar da. Ez erreformista den hortan, itxuraz nazioartekoa ta mamiz nazionalista. Ez autoritarioa denarekin. Sozialismo rejionalistarekin baizik.

Robert Lafont'ek liburu sendo ta borobill bat, erreboluzioaren perspektiban idatzi duen bezela Bretainia'ko lurraldetatik Michel Phlipponneau'k geografoak^o arlo hontan amabost urteetan burrukan egin duenak eskeintzen du bestea. Phlipponneau politikalaria dugu, sozial-demokrata. Frantzia'ko Demokrata ta Sozialista Ezkerraren Federaziokoa (F.G.D.S.). Hau ere rejionalismoara bere rejioaren pobreziatik esnatu zen.

Zentralismoa ezkertiar izaeraren kontra dijoala dio ta erregeen tradizioaren jarraipena. Erregeena txartuaz noski, Erregeen garaiean probintziak bere autonomia zutelako. Departamentuetan prefetuak ditu eskubide guztiak eta bertako kontsejuak (hemengo Diputazioen antzekoak) prefetuaren indarraren e'la agintearen kontra apenas duen probabilidaderik, amen esateko ez bada.

Gaullista agintariak rejio-zaleen burrukagatik separatismoaren bildurra astintzeak ez duela iñor ikaratu behar, dio. Ta hontan Michel Debré'rekin polemikan beñ baiño gehiagotan sartzen da. Honek, aginte zentraletik askatasun aundia duten rejio zabalak sortzea, nazioa **desintegratua** izango litzakelako Frantzia'k izaera folkloriko bat besterik izango ez duen **integratutako** Europa bat prestatzea ez ote den galdetzen du balean.

Liburu hontan, dato ugariekin, 1945'gna, ezkeroztik rejioen aldeko burruka mola sendotu ta indartu den esplikatzen da. Eboluzio hortan ba da urte bat, 1962'gna., erdibitzaillea. Urte honen aurretik lan asko egin zen eta rejio berrien maillako antolaketak sortuerazi ziran. Garai apolitikoa zela esan ditekete. Estudio serioen bitartez eta rejio burrukalarientatik igotzen zen presioaren bitartez Paris'eko guber-

nua rejioen alde lege batzuek eman beharrean arkitu zen. 1962'gn., ordea, degaullistak majoria sendo bat bereganatu zuten parlamenturako. Rejio burrukalarienak ez ziran gertaera hortan eszepzio biurtu. Breitaiña esateko baterako. Ordu ezkeroztik gobernua rejioen burrukei, itxura gordeaz, mamia kentzen saiatu da. Aunditasunaren politikaren barruan Paris'eko rejio aundi bat egin nahi du degaullista gobernua, horrela Europa'ren rejio aundienean eta uriburuan biurtu dedifi.

Rejioen prolematika sozialismoaren bitartez entenditu ta konpondu diteke. Oker dabilta ezkertiarak zentralismoaren alde jokatzen dutenean.

Rejio bakoitzekoei utzi behar zaie erabiltzen bere rejioa zeñi eta nolakoa izan behar duen.

Rejioak bere parlamentua behar du. Ta bi kamaretakoa izatea obe. Bata diputaduen, herriak zuzenean aukeratutakoa. Bestea, sendu gisan, ekonomia ta gizarte antolaketan ordezkariek osatua.

Rejio bakoitzak gobernu bat behar du ta bere dirua ere bai. Rejioaren izkuntza ta kultura bertako edukazioan sartu behar da.

Herrien Europa egindakoan rejioak Europa'ko instituzioekin zuzen zuzenean entendituko dira.

Honela dio egilleak, eta honela bukatzen dugu liburu hauen berri ematea: "La participation directe, active, des représentants des régions à la vie de la Communauté européenne qui ne serait plus "un magma technocratique", mais exprimerait la volonté populaire, assurerait un bon équilibre du territoire européen, elle donnerait la garantie que l'Europe démocratique et socialiste, l'Europe des peuples, serait aussi l' Europe des régions".

Bikardo Arregi